

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Zarządzanie kuratorską służbą sądową
w świetle nowelizacji ustawy o kuratorach sądowych
z dnia 1 grudnia 2022 r.

dr Andrzej Pogłódek

Prawa podstawowe
Warszawa 2024

Spis treści

Wprowadzenie	5
1. Obsadzanie wolnych stanowisk w kuratorskiej służbie sądowej	8
2. Zasady i tryb delegowania kuratorów	10
3. Organizacja kuratorskiej służby sądowej	13
4. Nadzór nad działalnością kuratorów sądowych	20
4.1. Wewnętrzny nadzór administracyjny	20
4.2. Zewnętrzny nadzór administracyjny	25
Podsumowanie	27

Wprowadzenie

Przedmiotem analizy są zmiany w zakresie zarządzania kuratorską służbą sądową wprowadzone ustawą z dnia 1 grudnia 2022 r. o zmianie ustawy o kuratorach sądowych¹ do ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych².

Ustawodawca w wyniku nowelizacji wprowadził szczegółowe uregulowania dotyczące wewnętrznego nadzoru administracyjnego nad działalnością kuratora okręgowego³ oraz zewnętrznego nadzoru nad działalnością kuratorów sądowych⁴. Ponadto w przypadku stwierdzenia istotnych uchybień w działalności kuratorów sądowych w danym okręgu lub niewykonania zarządzeń Minister Sprawiedliwości może zarządzić przeprowadzenie lustracji działalności nadzorczej prezesa sądu okręgowego oraz przeprowadzenie lustracji działalności kuratora okręgowego lub zespołu kuratorskiej służby sądowej. Zarządzając przeprowadzenie tych czynności, Minister Sprawiedliwości wyznacza prezesowi sądu apelacyjnego zakres i termin ich przeprowadzenia. Oprócz tego Minister Sprawiedliwości został upoważniony do określenia w drodze rozporządzenia szczegółowego sposobu i trybu sprawowania nadzoru administracyjnego nad działalnością kuratorów sądowych, a także sposobu dokumentowania czynności nadzorczych, mając na uwadze zapewnienie sprawności i skuteczności nadzoru oraz zapewnienie prawidłowego wykonywania czynności nadzorczych⁵. W wykonaniu tej delegacji wydane zostało rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 lutego 2023 r. w sprawie nadzoru administracyjnego nad działalnością kuratorów sądowych⁶. Zgodnie z nim czynności nadzorcze powinny być przeprowadzane w sposób sprawny i niezakłócający bieżącej pracy kuratora okręgowego lub zespołu kuratorskiej służby sądowej⁷.

---

¹ Dz.U. z 2023 r. poz. 27.

² Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 1095; dalej: u.k.s.

³ Art. 35a u.k.s.

⁴ Art. 35b u.k.s.

⁵ Art. 35d u.k.s.

⁶ Dz.U. poz. 421; dalej: rozporządzenie z dnia 8 lutego 2023 r.

⁷ § 2 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

Uzasadnienie projektu wskazuje, że potrzeba zmian w zakresie zarządzania kuratorską służbą sądową wynikała m.in. z braku spójnych z Prawem o ustroju sądów powszechnych⁸ rozwiązań ustrojowych związanych z pozycją Ministra Sprawiedliwości wobec sądów powszechnych, obejmujących nadzór ministra nad kuratorską służbą sądową, oraz z rekomendacji zawartych w wystąpieniach Najwyższej Izby Kontroli, która wskazywała, iż „funkcjonowanie kuratorskiej służby sądowej jest jednak obarczone licznymi, istotnymi mankamentami o charakterze systemowym [...]. Zasady podejmowania i wykonywania pracy przez kuratorów sądowych nie były jednolite i przejrzyste, a standardy obciążenia pracą nie przystawały do obecnych realiów. Minister Sprawiedliwości miał ograniczony wpływ na funkcjonowanie kuratorskiej służby sądowej w ramach sprawowanego nad nią nadzoru administracyjnego. Nieprecyzyjne były również uregulowania dotyczące bezpośredniego nadzoru nad pracą kuratorów sądowych sprawowanego przez kuratorów okręgowych oraz kierowników zespołów kuratorskiej służby sądowej. W konsekwencji, choć zadania w tym zakresie aktywnie prowadzono, ich bezpośrednia realizacja wiązała się z istotnymi utrudnieniami”⁹.

Wskazano również na realizowanie w ten sposób Rekomendacji nr R(92)16 Komitetu Ministrów Rady Europy z dnia 19 października 1992 r. w sprawie europejskich reguł dotyczących sankcji i środków alternatywnych¹⁰ oraz Rekomendacji CM/Rec(2010)1 Komitetu Ministrów Rady Europy z dnia 20 stycznia 2010 r. w sprawie reguł probacji¹¹, które jednoznacznie zalecają uporządkowanie służby probacyjnej według zasad funkcjonujących w sferze administracji państwowej. Reguła nr 41 pierwszego z wymienionych dokumentów stanowi wprost, że „personel zawodowy (służby probacyjnej) będzie podlegał organom władzy wykonawczej określonym przepisami prawa. Organa te określą obowiązki, prawa i kompetencje podległych im pracowników, a także będą sprawować nad nimi nadzór oraz przeprowadzać oceny wyników ich pracy”. W memorandum wyjaśniającym do tej reguły Komitet Ministrów Rady Europy wskazał, że służbę probacyjną powinna tworzyć kadra zawodowych pracowników podległych organom władzy wykonawczej. Do kompetencji organu władzy wykonawczej powinno należeć nie tylko wykonywanie zadań funkcyjnych (rekrutacja i wybór pracowników, wypłata wynagrodzenia, awansowanie pracowników itd.), ale również ustalanie norm, czyli określanie obowiązków, praw i kompetencji pracowników. Organ ten powinien także

⁸ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r. poz. 334 ze zm.); dalej: p.u.s.p.

⁹ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o kuratorach sądowych, Sejm IX kadencji, druk sejm. nr 2478, s. 2–3.

¹⁰ M. Ejchart-Dubois (oprac.), K. Kosowicz (oprac.), *Rekomendacja Nr R (92) 16 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich Europejskie Reguły dotyczące sankcji i środków alternatywnych*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2011, nr 72/73 (2011), s. 331–359.

¹¹ *Recommendation CM/Rec(2010)1 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Probation Rules*, <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/CoE-probation-rules-recommendation.pdf>, [dostęp: 4.12.2024 r.].

wykorzystywać wszelkie dostępne metody nadzorowania pracy personelu służby probacyjnej, a zwłaszcza oceny jego efektywności. W uzasadnieniu podkreślano również, że istniał wyraźny i merytorycznie nieuzasadniony rozdział między rozwiązaniami w dziedzinie nadzoru nad kuratorską służbą sądową a nadzorem nad innymi służbami zajmującymi się wykonywaniem orzeczeń sądowych (Służba Więzienna, personel zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich)¹².

Podobnie w celu dostosowania rozwiązań przewidzianych w ustawie o kuratorach sądowych do obowiązujących w Prawie o ustroju sądów powszechnych w nowelizacji z dnia 1 grudnia 2022 r. uregulowano również zasady delegowania kuratorów zawodowych do Ministerstwa Sprawiedliwości (i uczelni prowadzącej aplikację kuratorską) oraz przenoszenie etatów kuratorskich między sądami. Oprócz tego zmiany objęły również kwestię obsadzenia wolnych stanowisk w kuratorskiej służbie sądowej oraz zmiany w zakresie organizacji kuratorskiej służby sądowej (doprecyzowanie obowiązków kuratorów okręgowych, kwestia ich zastępowania, organizacja sekretariatów).

---

¹² Por. uzasadnienie, s. 38.

1. Obsadzanie wolnych stanowisk w kuratorskiej służbie sądowej

Nowelizacja określiła na poziomie ustawowym kompetencje Ministra Sprawiedliwości do dysponowania stanowiskami kuratorskimi. To Minister Sprawiedliwości, mając na względzie racjonalne wykorzystanie kadr kuratorskiej służby sądowej oraz potrzeby wynikające z obciążenia jej pracą w poszczególnych sądach, przydziela nowe stanowiska kuratorskie poszczególnym sądom rejonowym w ramach posiadanych środków finansowych. W wypadku zwolnienia stanowiska kuratora zawodowego prezes sądu okręgowego, w którego okręgu stanowisko zostało zwolnione, w terminie siedmiu dni od dnia zwolnienia stanowiska zawiadamia o tym Ministra Sprawiedliwości. Minister Sprawiedliwości, na podstawie powyższych kryteriów, przydziela stanowisko sądowi rejonowemu, w którym stanowisko kuratora zawodowego zostało zwolnione, albo innemu sądowi rejonowemu¹³.

Przewidziano również obsadzenia wolnego stanowiska w kuratorskiej służbie sądowej. Prezes sądu okręgowego, po uzyskaniu od Ministra Sprawiedliwości informacji o przydzieleniu nowego stanowiska, będzie mógł zdecydować, czy nabór na to stanowisko odbędzie się w drodze konkursu na stanowisko kuratora zawodowego czy też w drodze konkursu na aplikację kuratorską¹⁴. Konkurs na stanowisko kuratora zawodowego polega na przeprowadzeniu rozmowy kwalifikacyjnej, której celem jest wyłonienie najlepszego kandydata. Rozmowę kwalifikacyjną przeprowadza się z kandydatem spełniającym warunki określone w art. 5 ust. 1 u.k.s., z uwzględnieniem art. 5 ust. 2 u.k.s. Prezes sądu okręgowego informuje o konkursie przez umieszczenie ogłoszenia w miejscu powszechnie dostępnym w siedzibie sądu, w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej sądu oraz może poinformować w inny sposób, w szczególności przez umieszczenie ogłoszenia w prasie. Konkurs przeprowadza komisja konkursowa powołana przez prezesa sądu okręgowego. Komisja konkursowa składa się z przewodniczącego, którym jest prezes sądu okręgowego albo wyznaczony przez niego wiceprezes, oraz trzech członków: sędziego wizytatora, kuratora okręgowego

---

¹³ Art. 42a u.k.s.

¹⁴ Art. 5a u.k.s.

albo jego zastępcy i kuratora zawodowego. Podczas rozmowy kwalifikacyjnej komisja ocenia predyspozycje kandydata do wykonywania pracy na stanowisku kuratora zawodowego w skali od 0 do 20 punktów, przy czym każdy z członków komisji przyznaje od 0 do 5 punktów. Do zatrudnienia na stanowisku kuratora zawodowego zostaje zakwalifikowany kandydat, który w trakcie konkursu uzyskał najwyższą liczbę punktów. W razie uzyskania przez dwóch lub więcej kandydatów tej samej liczby punktów komisja dokonuje w drodze głosowania wyboru kandydata, biorąc pod uwagę dodatkowe osiągnięcia i kwalifikacje przydatne do wykonywania pracy na stanowisku kuratora zawodowego. W wypadku równej liczby głosów decyduje głos przewodniczącego. Przewodniczący komisji sporządza pisemne uzasadnienie wyboru kandydata, wskazując w szczególności, które dodatkowe osiągnięcia i kwalifikacje kandydatów wzięto pod uwagę¹⁵. Natomiast w przypadku konkursu na aplikację kuratorską Minister Sprawiedliwości określa, w drodze rozporządzenia¹⁶, szczegółowy sposób i tryb przeprowadzenia tego konkursu, w szczególności sposób i tryb działania komisji konkursowej, przebieg konkursu, zakres wiedzy podlegającej sprawdzeniu w trakcie konkursu, a także szczegółowy zakres i sposób udostępniania informacji kandydatowi.

---

¹⁵ Art. 5b u.k.s.

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 marca 2023 r. w sprawie szczegółowego sposobu i trybu przeprowadzania konkursu na aplikację kuratorską (Dz.U. poz. 514).

2. Zasady i tryb delegowania kuratorów

Nowelizacja przesądza, że Minister Sprawiedliwości może delegować kuratora zawodowego, za jego zgodą, do pełnienia czynności administracyjnych w Ministerstwie Sprawiedliwości, związanych z nadzorem nad pracą kuratorów sądowych. Kuratorowi temu mogą być powierzone obowiązki na stanowiskach urzędniczych, z wyłączeniem stanowiska dyrektora generalnego, dyrektora departamentu lub biura. W wypadku powierzenia kuratorowi delegowanemu obowiązków na stanowisku pracy należącym do służby cywilnej stanowisko to uważa się za obsadzone.

Delegowanie następuje na czas określony nie dłuższy niż dwa lata albo na czas nieokreślony. Kurator może być odwołany z delegowania lub z niego ustąpić w każdym czasie. Kurator ten wraca do pracy w zespole kuratorskiej służby sądowej, w którym pracował bezpośrednio przed delegowaniem.

Kurator zawodowy piastujący stanowisko kuratora okręgowego, zastępcy kuratora okręgowego, kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej, kierownika ośrodka kuratorskiego, delegata do Krajowej Rady Kuratorów, członka sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji oraz rzecznika dyscyplinarnego, z dniem rozpoczęcia delegowania do pełnienia czynności administracyjnych w Ministerstwie Sprawiedliwości traci je i nie może być powołany na żadne z tych stanowisk w czasie delegowania. Ponadto kurator, w czasie delegowania nie może wykonywać zadań o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym, związanych z wykonywaniem orzeczeń sądu.

Nowelizacja wskazuje, że delegowanie kuratora zawodowego następuje z sądu rejonowego, w którym jest zatrudniony. W odniesieniu do kuratora okręgowego i zastępcy kuratora okręgowego oznacza to, że z chwilą utraty stanowiska wraca on do pracy w zespole kuratorskiej służby sądowej, w którym pracował bezpośrednio przed powołaniem na dane stanowisko, i stąd nastąpi delegowanie do Ministerstwa Sprawiedliwości.

Kurator zawodowy delegowany do Ministerstwa Sprawiedliwości zachowuje prawo do wynagrodzenia zasadniczego odpowiedniego do rangi stopnia służbowego oraz dodatku za

wieloletnią pracę. Kurator zawodowy z chwilą delegowania traci prawo do dodatku funkcyjnego związanego ze sprawowaną funkcją, a także dodatek za pracę terenową. Jednakże przyznawany jest mu przez Ministra Sprawiedliwości dodatek zadaniowy w wysokości 40% wynagrodzenia zasadniczego. W szczególnie uzasadnionych wypadkach związanych z rodzajem i zakresem wykonywanych zadań dodatek zadaniowy może przekraczać tę wysokość. W ustawie o kuratorach sądowych nie przewidziano możliwości przyznania delegowanemu kuratorowi dodatku specjalnego ani funkcyjnego, dlatego przyznanie dodatku zadaniowego nie powinno budzić jakichkolwiek wątpliwości. Zapobiega również sytuacji, w której wynagrodzenie kuratora delegowanego, w szczególności wykonującego czynności nadzorcze nad pracą kuratorów zawodowych, byłoby niższe od wynagrodzenia przysługującego kuratorowi okręgowemu. W uzasadnieniu wskazano również, że w poprzednim stanie prawnym kuratorom delegowanym do Ministerstwa Sprawiedliwości był przyznawany, na podstawie art. 88 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej¹⁷, dodatek zadaniowy w wysokości od 40% do 80% wynagrodzenia zasadniczego.

W celu ułatwienia podnoszenia kwalifikacji zawodowych kuratora delegowanego do Ministerstwa Sprawiedliwości wprowadzono możliwość kierowania go, za jego zgodą, do udziału w różnych formach doskonalenia zawodowego w zakresie problematyki dotyczącej powierzonych mu obowiązków. Koszty takich szkoleń są pokrywane z części budżetowej „Sprawiedliwość”, której dysponentem jest Minister Sprawiedliwości¹⁸.

Nowym rozwiązaniem jest również umożliwienie – zgodnie z art. 31a u.k.s. – Ministrowi Sprawiedliwości delegowania kuratora zawodowego, za jego zgodą, do nadzoru nad czynnościami realizowanymi przez uczelnię Służby Więziennej (tj. Akademię Wymiaru Sprawiedliwości), w ramach aplikacji kuratorskiej. Do tej osoby stosuje się odpowiednio wskazane przepisy dotyczące kuratora delegowanego do pełnienia czynności administracyjnych w Ministerstwie Sprawiedliwości.

Nowelizacja przyznała prezesowi sądu okręgowego uprawnienie do delegowania kuratora do wykonywania zadań kuratora zawodowego w innym sądzie rejonowym na obszarze danego okręgu, na czas określony. Delegowanie następuje na wniosek kuratora okręgowego lub z urzędu, po zasięgnięciu opinii kuratora okręgowego. W tym przypadku wymagana jest zgoda kuratora zawodowego na delegowanie.

Dodatkowo przyznano prezesowi sądu okręgowego uprawnienie do delegowania kuratora zawodowego, niezależnie od jego woli, do innego sądu rejonowego, na okres nie dłuższy niż sześć miesięcy. Ten przypadek delegowania może nastąpić tylko wówczas, gdy wymaga tego interes wymiaru sprawiedliwości. Niemniej jednak nowelizacja wprowadziła ograniczenia takiego działania polegające na tym, że delegowanie kuratora bez jego zgody może być powtó-

¹⁷ Tekst jedn. Dz.U. z 2024 r. poz. 409.

¹⁸ Art. 31 u.k.s.

rzony nie wcześniej niż po upływie trzech lat od czasu zakończenia poprzedniego delegowania oraz niedopuszczalne jest delegowanie kuratora bez jego zgody do sądu rejonowego mającego siedzibę w innej miejscowości w przypadku kobiety w ciąży lub osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem w wieku do 14 lat, a także w przypadkach, gdy stoją temu na przeszkodzie ważne względy osobiste lub rodzinne kuratora.

Ponadto kurator delegowany do wykonywania zadań kuratora zawodowego w innym sądzie rejonowym na obszarze danego okręgu, niezależnie od tego, czy delegowanie nastąpiło za jego zgodą czy bez niej, może być odwołany z tego delegowania w każdym czasie¹⁹.

Dokonano również zmian w art. 34 u.k.s. w celu usunięcia pojawiających się wątpliwości interpretacyjnych związanych z jego stosowaniem. Obecnie przewiduje on, że jeżeli jest to konieczne ze względu na szczególne potrzeby sądu, kuratora można przenieść do innego zespołu kuratorskiej służby sądowej albo sądu rejonowego położonego w tej albo innej miejscowości w tym samym okręgu sądowym, zachowując dotychczasowe wynagrodzenie. Możliwe jest również przeniesienie kuratora na jego wniosek do innego zespołu kuratorskiej służby sądowej albo sądu rejonowego położonego w tej albo innej miejscowości w tym samym okręgu sądowym. Oba te przeniesienia są dokonywane przez prezesa sądu okręgowego w porozumieniu z prezesami sądów rejonowych, między którymi ma nastąpić przeniesienie. Ustawodawca wskazał również, że niedopuszczalne jest przeniesienie kuratora do sądu mającego siedzibę w innej miejscowości, w wypadku gdy kuratorem jest kobieta w ciąży lub osoba sprawująca opiekę nad dzieckiem w wieku do 14 lat, a także w wypadkach, gdy stoją temu na przeszkodzie ważne względy osobiste lub rodzinne kuratora, bez jego zgody. Od decyzji prezesa sądu okręgowego w sprawie przeniesienia przysługuje odwołanie do Ministra Sprawiedliwości w terminie siedmiu dni od dnia jej doręczenia.

Oprócz tego pojawiła się możliwość przeniesienia kuratora zawodowego, na jego wniosek, do sądu rejonowego w innym okręgu sądowym, w tej albo innej apelacji. Przy czym uprawnienie to należy do Ministra Sprawiedliwości. Jak wskazano w uzasadnieniu „[k]onstrukcja ta – w sytuacji zmiany miejsca zatrudnienia – gwarantuje utrzymanie ciągłości tego zatrudnienia i zachowanie uprawnień z tego wynikających”²⁰.

Wszystkie trzy wskazane w art. 34 u.k.s. typy przeniesienia kuratora nie powodują rozwiązania stosunku pracy. W wypadku przeniesienia kuratora do innej miejscowości przysługuje mu zwrot uzasadnionych kosztów przeniesienia, diety i zwrot kosztów podróży, z wyjątkiem wypadku, gdy przeniesienie nastąpiło na wniosek kuratora.

---

¹⁹ Art. 31b u.k.s.

²⁰ Uzasadnienie, s. 41.

3. Organizacja kuratorskiej służby sądowej

Zgodnie z ustawą kuratorską służbę sądową na obszarze właściwości sądu okręgowego stanowią kuratorzy sądowi, którzy wykonują czynności służbowe na obszarze właściwości sądu rejonowego, oraz kurator okręgowy, jego zastępca (zastępcy) i kuratorzy delegowani z sądu rejonowego do sądu okręgowego kuratora zawodowego, do pełnienia obowiązków kuratora okręgowego, jak też delegowani z sądu rejonowego z danego okręgu sądowego w celu udzielania kuratorowi okręgowemu pomocy przy wykonywaniu zadań, którzy wykonują czynności służbowe na obszarze właściwości sądu okręgowego²¹. Służba kuratorska jest więc zorganizowana na poziomie sądu okręgowego (kurator okręgowy) oraz sądu rejonowego (zespoły kuratorskie).

W nowelizacji przewidziano, że kuratora okręgowego powołuje Minister Sprawiedliwości spośród kuratorów zawodowych zatrudnionych w danym okręgu sądowym albo mając na względzie dobro kuratorskiej służby sądowej – spośród kuratorów zawodowych zatrudnionych poza tym okręgiem. Przy czym okręgowe zgromadzenie kuratorów oraz prezes sądu okręgowego mogą przedstawić Ministrowi Sprawiedliwości, niezależnie od siebie, nie więcej niż po 3 kandydatów na stanowisko kuratora okręgowego spośród kuratorów zawodowych zatrudnionych w danym okręgu sądowym, w terminie 14 dni od dnia zwolnienia tego stanowiska.

Kuratorem okręgowym może być ten, kto: 1) ma co najmniej siedmioletni staż pracy kuratorskiej; 2) posiada stopień kuratora specjalisty, a wyjątkowo – stopień starszego kuratora zawodowego; 3) wyróżnia się umiejętnościami w zakresie zarządzania i kierowania. Kurator okręgowy jest powoływany na czteroletnią kadencję, na nie więcej niż dwie kolejne kadencje i nie może być powołany na stanowisko kuratora okręgowego oraz zastępcy kuratora okręgowego albo delegowany w celu udzielania kuratorowi okręgowemu pomocy przy wykonywaniu zadań przed upływem sześciu lat od zakończenia pełnienia tej funkcji.

---

²¹ Art. 35 ust. 1 u.k.s.

Minister Sprawiedliwości odwołuje kuratora okręgowego, jeżeli ten zrzekł się stanowiska albo nie wypełnia obowiązków nałożonych przez ustawę.

Ponadto Minister Sprawiedliwości może zawiesić kuratora okręgowego w pełnieniu obowiązków służbowych, jeżeli zostało wszczęte przeciwko niemu postępowanie dyscyplinarne. Prezes sądu okręgowego informuje Ministra Sprawiedliwości o wydaniu zarządzenia o przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego przez rzecznika dyscyplinarnego. Zawieszenie nie może trwać dłużej niż trzy miesiące; przy czym może zostać przedłużone na czas określony, nie dłużej jednak niż do prawomocnego zakończenia postępowania dyscyplinarnego. W przypadku zawieszenia kuratora okręgowego w pełnieniu obowiązków służbowych prezes sądu okręgowego zarządza przeprowadzenie wobec kuratora okręgowego czynności z zakresu wewnętrznego nadzoru administracyjnego w postaci wizytacji albo lustracji. Minister Sprawiedliwości przed powołaniem, odwołaniem albo zawieszeniem kuratora okręgowego w pełnieniu obowiązków służbowych może zasięgnąć opinii okręgowego zgromadzenia kuratorów.

Kurator okręgowy nie może być kierownikiem ośrodka kuratorskiego oraz prowadzić w nim zajęć. Umożliwia to właściwą realizację przez kuratora okręgowego obowiązku wynikającego z ustawy, którym jest nadzór merytoryczny nad ośrodkami kuratorskimi.

Kurator okręgowy po upływie kadencji, odwołaniu ze stanowiska albo utracie stanowiska wraca do pracy w zespole kuratorskiej służby sądowej, w którym pracował bezpośrednio przed powołaniem na stanowisko kuratora okręgowego²². Upřednio obowiązujące rozwiązanie przewidywało formalną podległość kuratora okręgowego, w tym prawo jego powoływania i odwoływania, prezesowi sądu okręgowego, zmieniono więc istotnie reguły powoływania i odwoływania kuratora okręgowego.

Ustawodawca wskazał, że kurator okręgowy odpowiada przed prezesem sądu okręgowego za funkcjonowanie kuratorskiej służby sądowej w okręgu i reprezentuje kuratorów sądowych wobec organów sądu. Kurator okręgowy ma obowiązek dbać o równomierne obciążenie pracą kuratorów w ramach poszczególnych zespołów kuratorskiej służby sądowej oraz między poszczególnymi zespołami tej służby w okręgu²³. Nowelizacja określiła również, że skargi i wnioski dotyczące działalności kuratora okręgowego rozpoznaje prezes sądu okręgowego²⁴. Przepis ten pozostaje w bezpośrednim związku z art. 37 ust. 1 u.k.s., który stanowi, że kurator okręgowy odpowiada przed prezesem sądu okręgowego za funkcjonowanie kuratorskiej służby sądowej w okręgu. Ponadto powyższe rozwiązanie jest spójne z brzmieniem art. 41b § 1 p.u.s.p., zgodnie z którym organem właściwym do rozpatrzenia skargi lub wniosku dotyczących działalności sądu jest prezes sądu.

²² Art. 36 u.k.s.

²³ Art. 37 ust. 1-1a u.k.s.

²⁴ Art. 37 ust. 3 u.k.s.

W art. 37 ust. 2 u.k.s. określono zakres działania kuratora okręgowego. Zawarty w nim katalog zadań nie ma charakteru enumeratywnego, o czym świadczy zwrot „w szczególności”. Zgodnie z nim do zadań kuratora okręgowego należy: 1) wykonywanie działań niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania kuratorskiej służby sądowej w okręgu; 2) koordynowanie działalności kuratorów sądowych na terenie swego działania; 3) reprezentowanie kuratorskiej służby sądowej na zewnątrz; 4) nadzór nad pracą kierowników zespołów kuratorskiej służby sądowej; 5) kontrola i ocena pracy kuratorów sądowych oraz aplikantów kuratorskich; w uzasadnionych wypadkach przeprowadzenie kontroli i dokonanie oceny pracy kuratora lub aplikanta kurator okręgowy może zlecić kierownikowi zespołu kuratorskiej służby sądowej; 6) udział w planowaniu i nadzór nad wydatkowaniem środków przeznaczonych dla kuratorów sądowych i ośrodków kuratorskich; 7) przygotowanie planu etatów kuratorskich i obsługi administracyjnej w okręgu oraz projektu rozdziału etatów pomiędzy poszczególne jednostki; 8) opiniowanie kandydatów na aplikantów kuratorskich; 9) występowanie z wnioskami kadrowymi dotyczącymi kuratorów zawodowych w okręgu; 10) nadzór merytoryczny nad ośrodkami kuratorskimi²⁵; 11) organizowanie szkoleń kuratorów zawodowych w okręgu; 12) nadzór nad udzielaniem pomocy postpenitencjarnej²⁶; 13) określanie szczegółowych zakresów obowiązków zastępcy kuratora okręgowego oraz kierowników zespołów kuratorskiej służby sądowej i przedstawianie ich do zatwierdzenia prezesowi sądu okręgowego; 14) wskazywanie pierwszego i drugiego zastępcy, w wypadku gdy Minister Sprawiedliwości powoła dwóch zastępców kuratora okręgowego; 15) rozpoznawanie skarg i wniosków dotyczących czynności kuratorów sądowych²⁷ w okręgu; 16) wykonywanie innych czynności zleconych przez prezesa sądu okręgowego²⁸; 17) sporządzanie oraz przedkładanie prezesowi sądu okręgowego sprawozdania z przeprowadzonych w danym roku wizytacji lub lustracji.

Ustawodawca utrzymał możliwość powołania zastępcy lub dwóch zastępców kuratora okręgowego. Uczynić to może Minister Sprawiedliwości, mając na uwadze stan osobowy kadry kuratorskiej w okręgu. Nie przyznano więc kuratorowi okręgowemu możliwości składania wniosku o powołanie swojego zastępcy (zastępców), co uzasadniono tym, że „Minister

---

²⁵ Ośrodki kuratorskie są placówkami, które prowadzą działalność profilaktyczną, opiekuńczo-wychowawczą i resocjalizacyjno-terapeutyczną kuratorskich, Minister Sprawiedliwości sprawuje nad nimi nadzór zwierzchni osobiście lub przez wyznaczone osoby. Natomiast nadzór nad wykonywaniem orzeczeń o skierowaniu nieletniego do ośrodka kuratorskiego należy do sędziego rodzinnego. Nadzór kuratora okręgowego, o którym mowa w art. 37 ust. 2 pkt 10 u.k.s., obejmuje jedynie pracę merytoryczną ośrodka, czyli sposób, w jaki kadra ośrodka pracuje ze swoimi podopiecznymi. Nadzór ten powinien być przede wszystkim wykonywany przez okresowe lustracje.

²⁶ Pomoc postpenitencjarna udzielana skazanym i członkom ich rodzin, obok pomocy udzielanej im przez różnego rodzaju instytucje i organizacje, o których mowa w art. 38 ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r. poz. 706; dalej: k.k.w.), jest podstawową formą ułatwienia skazanemu jego społecznej readaptacji, o czym stanowi art. 41 tego Kodeksu.

²⁷ Wskazane uprawnienie dotyczy zarówno kuratorów zawodowych, jak i kuratorów społecznych.

²⁸ Należy tu założyć, że czynności te muszą mieścić się w zakresie działania kuratora okręgowego, czyli są związane z jego odpowiedzialnością za funkcjonowanie kuratorskiej służby sądowej w okręgu.

Sprawiedliwości, jako organ odpowiedzialny za prawidłowe funkcjonowanie kuratorskiej służby sądowej, będzie miał realny wpływ na kształtowanie polityki kadrowej, w tym obsadę kadry zarządzającej służbą podległą jego nadzorowi. Przyjęcie rozwiązania, zgodnie z którym powołanie zastępcy odbywałoby się na wniosek kuratora okręgowego, ograniczałoby wpływ ministra na tę politykę kadrową²⁹. W przypadku gdy Minister Sprawiedliwości powoła dwóch zastępców kuratora okręgowego, obowiązkiem kuratora okręgowego jest wskazanie pierwszego i drugiego zastępcy. Do zastępcy kuratora okręgowego odpowiednio stosuje się określone przepisy dotyczące kuratora okręgowego. Stąd zadania zastępcy kuratora okręgowego, zwłaszcza w czasie nieobecności kuratora okręgowego, będą tożsame z zadaniami kuratora okręgowego.

W przypadku niepowołania kuratora okręgowego, jego nieobecności albo w wypadku, o którym mowa w art. 36 ust. 8 u.k.s., pierwszy zastępca kuratora pełni obowiązki kuratora okręgowego³⁰. Brak obowiązku powołania zastępcy kuratora okręgowego wynika, jak uzasadniono w projekcie, z „porównania stanu kadry kuratorskiej w najmniejszym okręgu sądowym z takim stanem w największym okręgu oraz przekładająca się na te stany osobowe, liczby obowiązków kuratorów okręgowych w tych okręgach wynika brak racjonalnych powodów do powoływania w tym pierwszym okręgu zastępcy kuratora okręgowego”³¹. Należy również mieć na względzie rozwiązanie pozwalające wspomagać kuratora okręgowego w realizacji jego ustawowych zadań, w tym przez delegowanie do sądu okręgowego kuratora z sądu rejonowego z danego okręgu sądowego w celu udzielania kuratorowi okręgowemu pomocy przy wykonywaniu zadań, przez prezesa sądu okręgowego na wniosek kuratora okręgowego³². Ze swej istoty delegacja taka następuje na czas określony, a odwołanie z delegowania może nastąpić w każdym czasie. Do takiego kuratora odpowiednio stosuje się przepisy dotyczące zastępcy kuratora okręgowego³³.

Nowym rozwiązaniem jest również uregulowanie zastępstwa za nieobecnego kuratora okręgowego, który nie ma „stałego” zastępcy. Zgodnie z art. 37b u.k.s. w wypadku niepowołania kuratora okręgowego, jego nieobecności albo zawieszenia go w pełnieniu obowiązków służbowych, przy jednoczesnym niepowołaniu albo nieobecności zastępcy kuratora okręgowego, prezes sądu okręgowego deleguje z sądu rejonowego do sądu okręgowego kuratora zawodowego, za jego zgodą, do pełnienia obowiązków kuratora okręgowego. Delegacja tego kuratora następuje do czasu powołania kuratora okręgowego, ustania jego nieobecności albo ustania zawieszenia w czynnościach służbowych, na czas określony nie dłuższy niż sześć miesięcy. Jego odwołanie z delegowania może nastąpić w każdym czasie. Do osoby pełnią-

²⁹ Uzasadnienie, s. 47.

³⁰ Art. 37a u.k.s.

³¹ Uzasadnienie, s. 47.

³² Art. 38 ust. 2 u.k.s.

³³ Art. 38 ust. 3 u.k.s.

cej tę funkcję stosuje się odpowiednio wskazane przepisy dotyczące kuratora okręgowego. W uprzednio istniejącym stanie prawnym nie istniało uregulowanie odnoszące się do sytuacji, kiedy w okręgu nie ma urzędującego kuratora okręgowego ani jego zastępcy.

Ustawodawca uporządkował również istniejącą organizację pracy w zakresie wykonywania czynności biurowych związanych z zakresem zadań kuratora okręgowego. Przewidziano w związku z tym stworzenie sekretariatu kuratora okręgowego, który wykonuje czynności z zakresu obsługi biurowej kuratora okręgowego i jego zastępcy albo zastępców. Pracami sekretariatu kieruje kurator okręgowy³⁴. Jak wskazano w uzasadnieniu: „Zapewnienie stałości obsługi biurowej kuratorowi okręgowemu, jego zastępcy oraz kuratorom delegowanym do sądu okręgowego, w celu pomocy kuratorowi okręgowemu w wykonywaniu jego zadań, ma na celu odciążenie wymienionych wyżej osób od czynności kancelaryjno-biurowych, umożliwiając tym samym wykonywanie zadań merytorycznych, wynikających z ustawowych obowiązków. Przy czym należy podkreślić, że utworzenie sekretariatów kuratora okręgowego nastąpi w terminie 5 lat od wejścia w życie ustawy i będzie odbywało się w ramach posiadanych przez sądy środków finansowych i etatów. Dotychczas do obsługi kuratora okręgowego i jego zastępcy prezes sądu okręgowego wyznaczał urzędników lub innych pracowników sądu. Z danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości na I półrocze 2021 roku wynika, że w 13 spośród 46 okręgów sądowych do obsługi biurowej kuratorów okręgowych i ich zastępców nie skierowano żadnych etatów pracowników sądów, co oznacza, że w okręgach tych czynności kancelaryjno-biurowe były wykonywane osobiście przez kuratorów okręgowych”³⁵. Stąd za uzasadnione uznano „wprowadzenie regulacji zapewniającej ciągłość działania kuratora okręgowego przy wykonywaniu jego ustawowych zadań, nawet mimo faktycznej jego nieobecności w miejscu pracy, np. spowodowanej wykonywaniem czynności nadzorczych w sądzie rejonowym”³⁶.

Utrzymano w art. 39 ust. 1 u.k.s. zasadę, że w każdym sądzie rejonowym tworzy się zespoły (co najmniej dwa) kuratorskiej służby sądowej. Jeden ma się zajmować wykonywaniem orzeczeń w sprawach karnych, zaś drugi wykonywaniem orzeczeń w sprawach rodzinnych i nieletnich. Jednakże zgodnie z art. 39 ust. 2 u.k.s. w wypadku, gdy powołanie dwóch lub więcej zespołów byłoby niecelowe, prezes sądu okręgowego powołuje jeden zespół wykonujący orzeczenia w sprawach karnych, rodzinnych i nieletnich. Ustawodawca nie określił jednak, co należy rozumieć przez „niecelowe”, pozostawiając to praktyce i uznaniu prezesa sądu okręgowego. Wydaje się, że istotne dla oceny celowości powoływania odrębnych zespołów może być zarówno liczba kuratorów w danym sądzie rejonowym, jak i ilość spraw, którymi się zajmują. W wyniku nowelizacji z dnia 1 grudnia 2022 r. przesądzono, że siedzibą zespołu

³⁴ Art. 38 ust. 1–1a u.k.s.

³⁵ Uzasadnienie, s. 48.

³⁶ Uzasadnienie, s. 49.

jest miejscowość, w której siedzibę ma sąd rejonowy, jednakże w szczególnie uzasadnionych wypadkach, za zgodą Ministra Sprawiedliwości, dopuszcza się wskazanie jako siedziby zespołu innej miejscowości niż miejscowość, w której siedzibę ma sąd rejonowy³⁷.

Kierownika zespołu – zgodnie z art. 40 u.k.s. – powołuje i odwołuje prezes sądu okręgowego na wniosek kuratora okręgowego, po zasięgnięciu opinii prezesa sądu rejonowego. Prezes sądu okręgowego powołuje na stanowisko kierownika zespołu osobę wyróżniającą się zdolnościami organizacyjnymi, która ponadto posiada: 1) co najmniej pięcioletni staż pracy kuratorskiej; 2) stopień kuratora specjalisty, a w wyjątkowym wypadku stopień starszego kuratora zawodowego. W wyniku nowelizacji z dnia 1 grudnia 2022 r. wskazano, że kadencja kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej trwa cztery lata, ale może on być powołany na kolejne kadencje. Określono ponadto dwie przesłanki do odwołania kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej przez prezesa sądu okręgowego; są to: zrzeczenie się stanowiska albo niewypełnianie ustawowych obowiązków.

W wyniku nowelizacji uregulowano również kwestię zastępstwa kierownika zespołu. Otóż w wypadku jego nieobecności zastępuje go wyznaczony przez niego kurator zawodowy, o czym kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej informuje prezesa sądu rejonowego oraz kuratora okręgowego. Kuratorowi zawodowemu zastępującemu kierownika zespołu w czasie tego zastępstwa przysługują uprawnienia, o których mowa w art. 169b § 2, 5–7 i 11 k.k.w.³⁸ Celem tego rozwiązania jest zagwarantowanie osobie zastępującej kierownika możliwości realizacji zadań wynikających z Kodeksu karnego wykonawczego.

Nowelizacja dookreśliła również obowiązki kierownika zespołu, wskazując, że należy do niego wykonywanie działań niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania kuratorskiej służby sądowej w zakresie działań zespołu, a w tym: 1) koordynowanie zadań kuratorów zespołu; 2) dbałość o równomierne obciążenie pracą kuratorów zespołu; 3) udział w planowaniu i nadzór nad wydatkowaniem środków finansowych przeznaczonych dla kuratorów sądowych; 4) przedstawianie kuratorowi okręgowemu wniosków i opinii dotyczących awansowania kuratorów zawodowych zatrudnionych w zespole oraz w zakresie zatrudniania kandydatów do pracy; 5) opiniowanie wniosków zawodowych kuratorów sądowych dotyczących ich przeniesienia; 6) określanie zakresu obowiązków kuratorów zawodowych zespołu; 7) organizowanie działalności kuratorów społecznych; 8) przedstawianie prezesowi sądu rejonowego wniosków o powołanie i odwołanie kuratorów społecznych; 9) przeprowadzanie szkoleń kuratorów społecznych; 10) zatwierdzanie wniosków dotyczących ryczałtów kuratorów sądowych; 11) nadzorowanie terminowości wykonywania obowiązków przez kuratorów sądowych; 12) wyznaczanie patronów dla aplikantów kuratorskich; 13) sporządzanie sprawozdań i informacji o działalności zespołu; 14) reprezentowanie zespo-

³⁷ Art. 39 ust. 3–4 u.k.s.

³⁸ Art. 40a u.k.s.

łu na zewnątrz; 15) współdziałanie z prezesem sądu rejonowego. Nowym obowiązkiem jest dbałość o równomierne obciążenie pracą kuratorów zespołu. Jednocześnie ze względu na obligatoryjność utworzenia sekretariatu zespołu i utrzymanie rozwiązania, zgodnie z którym kierownik zespołu kieruje pracami sekretariatu, uchylony został obowiązek koordynowania przez kierownika obsługi biurowej zespołu³⁹.

Nowością, która pojawiła się w wyniku nowelizacji z dnia 1 grudnia 2022 r., jest określenie miesięcznego obciążenia kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej obowiązkami kuratora w wymiarze nie mniejszym niż 35% przeciętnego obciążenia pracą przypadającego na członka zespołu. Ponadto, jeżeli w zespole są wykonywane orzeczenia w sprawach karnych oraz w sprawach rodzinnych i nieletnich (tzw. zespół połączony), kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej, w zależności od tego, czy jest kuratorem dla dorosłych czy też kuratorem rodzinnym, wykonuje obowiązki kuratora w wymiarze nie mniejszym niż 35%, odnoszącym się do przeciętnego obciążenia pracą przypadającego na członka zespołu będącego odpowiednio kuratorem dla dorosłych albo kuratorem rodzinnym⁴⁰.

Z treści art. 42 ust. 1 u.k.s. wynika, że zapewnienie obsługi biurowej każdemu zespołowi jest obligatoryjne, a następuje to poprzez utworzenie sekretariatu. Przy tym każdy z zespołów kuratorskich powinien mieć zapewnioną odrębną obsługę biurową. Nie ma więc prawnej możliwości utworzenia jednego sekretariatu dla kilku zespołów. Przy czym sekretariat zespołu tworzy się – jak wskazano w art. 42 ust. 2 u.k.s. – spośród urzędników lub innych pracowników sądowych, a przy jego liczebnej obsadzie uwzględnia się potrzeby zespołu. Wymieniona propozycja nie zmieniła zasady powołania sekretariatów przy zespołach kuratorskich, ale umożliwia elastyczne reagowanie na potrzeby zespołu. Ponadto zostaje utrzymane rozwiązanie, zgodnie z którym pracami sekretariatu kieruje kierownik zespołu⁴¹. Utworzenie sekretariatów w zespołach kuratorskiej służby sądowej, które obecnie nie mają tych sekretariatów, odciąży kuratorów zawodowych od wykonywania czynności kancelaryjno-biurowych, pozwalając im skupić się na wykonywaniu ustawowych obowiązków.

---

³⁹ Art. 41 ust. 1 u.k.s.

⁴⁰ Art. 41 ust. 2–3 u.k.s.

⁴¹ Art. 42 ust. 3 u.k.s.

4. Nadzór nad działalnością kuratorów sądowych

Nadzór nad działalnością kuratorów sądowych sprawuje kurator okręgowy, z zastrzeżeniem określonych w ustawie uprawnień sądu, prezesa sądu lub Ministra Sprawiedliwości⁴². W związku z uregulowaniem nadzoru ustawodawca wskazał również, że osobami, które mają prawo wglądu w dokumentację dotyczącą wykonywania obowiązków służbowych przez kuratorów sądowych oraz mogą żądać wyjaśnień, są: prezes sądu apelacyjnego, prezes sądu okręgowego, prezes sądu rejonowego, kurator okręgowy, zastępca kuratora okręgowego, kierownik zespołu i sędzia wizytator⁴³. Uzasadnione zostało to potrzebą wzmocnienia uprawnień właściwych podmiotów oraz wyposażenia ich w narzędzia niezbędne do przeciwdziałania niepożądanym zjawiskom.

4.1. Wewnętrzny nadzór administracyjny

Wewnętrzny nadzór administracyjny nad działalnością kuratora okręgowego zgodnie z art. 35a u.k.s. wykonuje prezes sądu okręgowego. W ramach tego nadzoru prezes sądu okręgowego jest obowiązany w szczególności do: 1) sporządzania rocznego planu nadzorczego; 2) sporządzania sprawozdania z realizacji rocznego planu nadzorczego; 3) kontrolowania równomierności obciążenia pracą kuratorów sądowych w okręgu; 4) kontrolowania sprawności i prawidłowości podejmowanych przez kuratora okręgowego czynności nadzorczych; 5) wydawania zarządzeń nadzorczych. Prezes sądu rejonowego informuje prezesa sądu okręgowego o nieprawidłowościach w działalności zespołu kuratorskiej służby sądowej w kierowanym przez siebie sądzie.

Wewnętrzny nadzór administracyjny nad działalnością prezesów sądów okręgowych w zakresie działalności kuratorów sądowych na obszarze apelacji wykonuje prezes sądu apelacyjnego. W ramach tego nadzoru prezes sądu apelacyjnego: 1) ustala kierunki wewnętrz-

---

⁴² Art. 35 ust. 2 u.k.s.

⁴³ Art. 35c u.k.s.

nego nadzoru administracyjnego wykonywanego przez prezesów sądów okręgowych działających na obszarze apelacji, uwzględniając ogólne kierunki wewnętrznego nadzoru administracyjnego, i przedstawia je prezesom sądów okręgowych działających na obszarze apelacji; 2) koordynuje czynności z zakresu wewnętrznego nadzoru administracyjnego wykonywanego przez prezesów sądów okręgowych działających na obszarze apelacji; 3) zatwierdza i przesyła Ministrowi Sprawiedliwości przedłożone mu przez prezesa sądu okręgowego sprawozdanie z realizacji rocznego planu nadzorczego; 4) kontroluje wykonywanie obowiązków nadzorczych przez prezesów sądów okręgowych działających na obszarze apelacji oraz 5) wydaje zarządzenia nadzorcze.

Zgodnie z § 5 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r. prezes sądu okręgowego, mając na względzie ustalone przez prezesa sądu apelacyjnego kierunki wewnętrznego nadzoru administracyjnego, sporządza roczny plan nadzorczy działalności kuratora okręgowego i zespołów w okręgu. Przed sporządzeniem planu nadzorczego w zakresie dotyczącym działalności zespołów prezes sądu okręgowego zasięga opinii kuratora okręgowego. Prezes sądu okręgowego przedstawia plan nadzorczy do zatwierdzenia prezesowi sądu apelacyjnego, który może wnieść do tego planu wiążące uwagi w terminie siedmiu dni od dnia jego doręczenia. Plan nadzorczy, który został zatwierdzony przez prezesa sądu apelacyjnego, prezes sądu okręgowego przekazuje do wiadomości kuratorowi okręgowemu oraz prezesom sądów rejonowych. Kurator okręgowy zapoznaje z tym planem kierowników zespołów. W tym samym trybie dokonuje się zmian w planie nadzorczym.

Czynnościami z zakresu wewnętrznego nadzoru administracyjnego są ponadto: wizytacja – obejmująca pełną działalność kuratora okręgowego lub zespołu kuratorskiej służby sądowej oraz lustracja – obejmująca wybrane zagadnienia z działalności kuratora okręgowego lub zespołu kuratorskiej służby sądowej.

Wizytację lub lustrację przeprowadza się zgodnie z rocznym planem nadzorczym albo doraźnie. Stąd plan nadzorczy obejmuje przeprowadzenie wizytacji i lustracji kuratora okręgowego oraz zespołów. W planie nadzorczym wskazuje się terminy przeprowadzenia poszczególnych czynności nadzorczych oraz wizytatorów odpowiedzialnych za ich przeprowadzenie, a w przypadku lustracji – także zakres tych czynności nadzorczych⁴⁴. Wizytację obejmującą działalność zespołu przeprowadza się co najmniej raz w okresie czteroletnim, a wizytację obejmującą działalność kuratora okręgowego – stosownie do potrzeb, nie rzadziej jednak niż co dwa lata. Lustrację przeprowadza się w każdym zespole⁴⁵.

Doraźną wizytację lub lustrację zarządza prezes sądu okręgowego albo prezes sądu apelacyjnego, stosownie do potrzeb, w szczególności przy uwzględnieniu wyników sprawowanego nadzoru administracyjnego.

⁴⁴ § 6 ust. 1–2 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁴⁵ § 6 ust. 3–4 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

Wizytację lub lustrację, obejmującą działalność kuratora okręgowego lub jego zastępcy, przeprowadza prezes sądu okręgowego albo prezes sądu apelacyjnego. Natomiast wizytację lub lustrację, obejmującą działalność zespołu kuratorskiej służby sądowej, przeprowadza kurator okręgowy lub zastępca kuratora okręgowego. Wizytacji lub lustracji nie może przeprowadzać osoba będąca małżonkiem, krewnym albo powinowatym osoby, której działalność jest kontrolowana, lub pozostająca z nią w takim stosunku prawnym lub faktycznym, że może to budzić uzasadnione wątpliwości co do bezstronności kontrolującego.

Zgodnie z rozporządzeniem z dnia 8 lutego 2023 r. o wizytacji zawiadamia się: 1) wizytowanego kuratora okręgowego albo 2) prezesa sądu rejonowego oraz kierownika zespołu – w przypadku wizytacji obejmującej działalność zespołu – co najmniej na 30 dni przed przystąpieniem do jej przeprowadzenia. W zawiadomieniu o wizytacji wskazuje się: 1) wizytowanego kuratora okręgowego albo wizytowany zespół; 2) termin rozpoczęcia wizytacji; 3) prezesa sądu apelacyjnego, prezesa sądu okręgowego, kuratora okręgowego, zastępcę kuratora okręgowego, kuratora, delegowanego do pełnienia obowiązków kuratora okręgowego, lub w celu udzielania kuratorowi okręgowemu pomocy przy wykonywaniu zadań, który przeprowadzi wizytację⁴⁶.

Protokół z wizytacji obejmującej działalność kuratora okręgowego zawiera: 1) wskazanie terminu przeprowadzenia wizytacji; 2) wskazanie okresu objętego wizytacją; 3) opis warunków pracy, na który składają się w szczególności informacje na temat: a) sekretariatu kuratora okręgowego, b) warunków lokalowych, c) wyposażenia w sprzęt biurowy i teleinformatyczny; 4) analizę sprawności i prawidłowości realizacji jego ustawowych zadań wykonanych przez niego osobiście, przez zastępcę kuratora okręgowego lub przez kuratorów, delegowanych do pełnienia obowiązków kuratora okręgowego, lub w celu udzielania kuratorowi okręgowemu pomocy przy wykonywaniu zadań, oraz analizę sporządzonej w tym zakresie dokumentacji; 5) informację o szkoleniach i innych formach doskonalenia zawodowego, w których uczestniczyli kurator okręgowy, zastępca kuratora okręgowego i kuratorzy, delegowani do pełnienia obowiązków kuratora okręgowego, lub w celu udzielania kuratorowi okręgowemu pomocy przy wykonywaniu zadań; 6) wskazanie uchybień; 7) zalecenia pokontrolne; 8) datę sporządzenia oraz podpis wizytatora⁴⁷.

Protokół z wizytacji obejmującej działalność zespołu zawiera: 1) wskazanie terminu przeprowadzenia wizytacji; 2) wskazanie okresu objętego wizytacją; 3) analizę stanu kadry kuratorów zawodowych, kuratorów społecznych i aplikantów kuratorskich, w szczególności liczbę etatów kuratorów zawodowych, aktualną obsadę oraz liczbę kuratorów społecznych; 4) opis organizacji pracy, w tym: a) podział terenu pracy, b) dni dyżurów kuratorów zawodowych, c) sposób ewidencji czynności kuratorskich; 5) opis warunków pracy, na który składają

⁴⁶ § 7 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁴⁷ § 8 ust. 1 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

się w szczególności informacje na temat: a) sekretariatu zespołu, b) warunków lokalowych, c) wyposażenia w sprzęt biurowy i teleinformatyczny; 6) informację o obciążeniu pracą poszczególnych kuratorów zawodowych oraz o rodzajach realizowanych przez nich zadań; 7) informację o szkoleniach i innych formach doskonalenia zawodowego, w których uczestniczyli kuratorzy zawodowi; 8) analizę prawidłowości pracy kierownika zespołu; 9) analizę prawidłowości pracy kuratorów sądowych oraz sporządzonej przez nich dokumentacji; 10) wskazanie uchybień; 11) zalecenia pokontrolne; 12) ogólną ocenę pracy zespołu; 13) datę sporządzenia oraz podpis wizytatora⁴⁸.

Poczynione w toku wizytacji ustalenia wizytator omawia z zainteresowanym kuratorem zawodowym⁴⁹. Wizytator sporządza protokół z wizytacji w terminie 30 dni od dnia zakończenia wizytacji. Wizytator przedstawia do zaakceptowania protokół z wizytacji: 1) prezesowi sądu apelacyjnego, jeżeli wizytatorem jest prezes sądu okręgowego, albo 2) prezesowi sądu okręgowego, jeżeli wizytatorem jest kurator okręgowy, zastępca kuratora okręgowego, kurator, delegowany do pełnienia obowiązków kuratora okręgowego, lub kurator delegowany w celu udzielania kuratorowi okręgowemu pomocy przy wykonywaniu zadań. Prezes sądu apelacyjnego albo prezes sądu okręgowego zapoznaje się z treścią protokołu z wizytacji i dokonuje jego akceptacji albo zwraca się do wizytatora z żądaniem uzupełnienia protokołu we wskazanym przez siebie zakresie i terminie.

Protokół z wizytacji, sporządzony albo zaakceptowany przez prezesa sądu apelacyjnego albo prezesa sądu okręgowego, doręcza się odpowiednio: 1) wizytowanemu kuratorowi okręgowemu: a) bezpośrednio – w przypadku wizytacji przeprowadzonej przez prezesa sądu okręgowego albo b) za pośrednictwem prezesa sądu okręgowego – w przypadku wizytacji przeprowadzonej przez prezesa sądu apelacyjnego, 2) kierownikowi zespołu za pośrednictwem prezesa sądu rejonowego, a kierownik zespołu zapoznaje z tym protokołem kuratorów zawodowych.

Uwagi i zastrzeżenia do treści protokołu z wizytacji, w terminie 21 dni od dnia jego doręczenia, mają prawo zgłosić na piśmie: 1) wizytowany kurator okręgowy, zastępca kuratora okręgowego lub kuratorzy delegowani do pełnienia obowiązków kuratora okręgowego lub w celu udzielania kuratorowi okręgowemu pomocy przy wykonywaniu zadań, albo 2) kuratorzy zawodowi wizytowanego zespołu – za pośrednictwem prezesa sądu rejonowego.

Wizytator ustosunkowuje się na piśmie do zgłoszonych uwag i zastrzeżeń w terminie 14 dni od dnia ich doręczenia. Stanowisko wizytatora przekazuje się prezesowi sądu apelacyjnego albo prezesowi sądu okręgowego oraz wnoszącym uwagi i zastrzeżenia. Uwagi i zastrzeżenia oraz stanowisko wizytatora załącza się do protokołu z wizytacji⁵⁰.

⁴⁸ § 8 ust. 2 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁴⁹ § 9 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁵⁰ § 10 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

Przewidziano również, że prezes sądu apelacyjnego albo prezes sądu okręgowego może zwołać naradę w celu omówienia wyników wizytacji, w szczególności gdy wskazują one na możliwość wydania zarządzeń nadzorczych. Naradę przeprowadza się z udziałem wizytatora oraz: 1) prezesa sądu okręgowego, kuratora okręgowego, zastępcy kuratora okręgowego lub kuratorów, delegowanych do pełnienia obowiązków kuratora okręgowego, lub w celu udzielania kuratorowi okręgowemu pomocy przy wykonywaniu zadań, jeżeli wizytację przeprowadził prezes sądu apelacyjnego, albo 2) kuratora okręgowego, zastępcy kuratora okręgowego lub kuratorów, delegowanych do pełnienia obowiązków kuratora okręgowego, lub w celu udzielania kuratorowi okręgowemu pomocy przy wykonywaniu zadań, jeżeli wizytację przeprowadził prezes sądu okręgowego, albo 3) prezesa sądu rejonowego oraz kuratorów zawodowych wizytowanego zespołu, jeżeli wizytację przeprowadził kurator okręgowy, zastępca kuratora okręgowego, kurator delegowany do pełnienia obowiązków kuratora okręgowego, lub w celu udzielania kuratorowi okręgowemu pomocy przy wykonywaniu zadań. Z przebiegu narady sporządza się protokół⁵¹.

Jeżeli wizytatorem nie był prezes sądu apelacyjnego, protokół z wizytacji wraz z załącznikami, protokół z narady oraz informację o zarządzeniach nadzorczych i sposobie ich wykonania przedstawia się niezwłocznie temu prezesowi⁵².

W przypadku lustracji przeprowadzanej zgodnie z planem nadzorczym zawiadamia się: 1) lustrowanego kuratora okręgowego albo 2) prezesa sądu rejonowego oraz kierownika zespołu – w przypadku lustracji obejmującej działalność zespołu – co najmniej 14 dni przed przystąpieniem do jej przeprowadzenia. Do lustracji stosuje się przepisy § 7 ust. 2 i § 8–12 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.⁵³

Zarządzenia, zawiadomienia, żądania i inne dokumenty związane z czynnościami nadzorczymi sporządza się w postaci papierowej albo elektronicznej⁵⁴. Z przebiegu wizytacji albo lustracji sporządza się protokół. Przeprowadzenie innych czynności nadzorczych dokumentuje się w formie notatki urzędowej⁵⁵.

Kurator okręgowy do dnia 15 lutego każdego roku przedstawia prezesowi sądu okręgowego sprawozdanie z przeprowadzonych wizytacji i lustracji, które obejmują działalność zespołów w okręgu, oraz szczegółową informację o realizacji swoich ustawowych zadań z roku poprzedniego. Prezes sądu okręgowego może żądać od kuratora okręgowego uzupełnienia sprawozdania oraz informacji o realizacji zadań ustawowych z roku poprzedniego⁵⁶.

⁵¹ § 11 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁵² § 12 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁵³ § 13 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁵⁴ § 23 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁵⁵ § 24 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁵⁶ § 14 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

Prezes sądu okręgowego sporządza sprawozdanie z realizacji rocznego planu nadzorczego i przedkłada je do zatwierdzenia prezesowi sądu apelacyjnego do dnia 31 marca każdego roku. Prezes sądu apelacyjnego może żądać od prezesa sądu okręgowego uzupełnienia sprawozdania z realizacji rocznego planu nadzorczego⁵⁷.

4.2. Zewnętrzny nadzór administracyjny

Zewnętrzny nadzór administracyjny nad działalnością kuratorów sądowych obejmuje analizę i ocenę prawidłowości oraz skuteczności sprawowania przez prezesów sądów apelacyjnych i okręgowych wewnętrznego nadzoru administracyjnego. Minister Sprawiedliwości sprawuje zewnętrzny nadzór administracyjny nad działalnością kuratorów sądowych, w ramach którego, w szczególności: 1) ustala ogólne kierunki wewnętrznego nadzoru administracyjnego sprawowanego przez prezesów sądów apelacyjnych, w tym również w oparciu o wyniki analiz informacji statystycznych dotyczących działalności kuratorów sądowych; 2) kontroluje wykonywanie obowiązków nadzorczych przez prezesów sądów apelacyjnych i okręgowych, w szczególności przez analizę sprawozdań z realizacji rocznego planu nadzorczego; 3) analizuje informacje statystyczne dotyczące działalności kuratorów sądowych; 4) organizuje narady nadzorcze dla kuratorów okręgowych; 5) wydaje zarządzenia nadzorcze⁵⁸.

W wypadku stwierdzenia istotnych uchybień w działalności kuratorów sądowych w danym okręgu lub niewykonania zarządzeń nadzorczych, Minister Sprawiedliwości może zarządzić przeprowadzenie lustracji działalności: 1) nadzorczej prezesa sądu okręgowego; 2) kuratora okręgowego lub zespołu kuratorskiej służby sądowej. Zarządzając przeprowadzenie lustracji, Minister Sprawiedliwości wyznacza prezesowi sądu apelacyjnego zakres i termin jej przeprowadzenia⁵⁹.

Zewnętrzny nadzór administracyjny nad działalnością kuratorów sądowych Minister Sprawiedliwości sprawuje osobiście oraz przez służbę nadzoru wyodrębnioną w urzędzie obsługującym Ministra Sprawiedliwości, którą stanowią w szczególności kuratorzy zawodowi delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości⁶⁰.

Ogólne kierunki wewnętrznego nadzoru administracyjnego sprawowanego przez prezesów sądów apelacyjnych ustala się, uwzględniając w szczególności wyniki analizy obejmującej sprawozdania z realizacji rocznych planów nadzorczych oraz informacje statystyczne doty-

⁵⁷ § 15 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁵⁸ Art. 35b ust. 1 i 2 u.k.s.

⁵⁹ Art. 35b ust. 3 i 4 u.k.s.

⁶⁰ § 16 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

czące działalności kuratorów sądowych. Ogólne kierunki wewnętrznego nadzoru administracyjnego mogą obejmować także odrębne zalecenia odnoszące się do działalności kuratorów sądowych na obszarze poszczególnych apelacji lub okręgów sądowych⁶¹.

Prezes sądu apelacyjnego, nie później niż do końca kwietnia każdego roku, przesyła Ministrowi Sprawiedliwości zatwierdzone sprawozdanie prezesa sądu okręgowego z realizacji rocznego planu nadzorczego. Minister Sprawiedliwości może żądać uzupełnienia sprawozdania lub złożenia pisemnych wyjaśnień do przedstawionego sprawozdania⁶².

Minister Sprawiedliwości może żądać od prezesa sądu apelacyjnego przesłania odpisu protokołu z wizytacji lub lustracji, a po zapoznaniu się z tym protokołem – wyjaśnień⁶³. Oprócz tego w ramach kontroli wykonywania obowiązków nadzorczych przez prezesów sądów apelacyjnych Minister Sprawiedliwości może żądać od prezesa sądu apelacyjnego przedstawienia w określonym terminie informacji lub dokumentów dotyczących wykonywania tych obowiązków⁶⁴.

Na wniosek wizytatora Minister Sprawiedliwości może przedłużyć termin przeprowadzenia zarządzanej przez siebie lustracji działalności: 1) nadzorczej prezesa sądu okręgowego oraz 2) kuratora okręgowego lub zespołu kuratorskiej służby sądowej, prowadzonej w wypadku stwierdzenia istotnych uchybień w działalności kuratorów sądowych w danym okręgu lub niewykonania zarządzeń nadzorczych, lub zmienić jej zakres. Po zakończeniu lustracji prezes sądu apelacyjnego przedstawia Ministrowi Sprawiedliwości protokół z lustracji. Minister Sprawiedliwości może żądać uzupełnienia protokołu z lustracji. Prezes sądu apelacyjnego przedstawia uzupełniony protokół w terminie 21 dni od dnia doręczenia żądania. Do lustracji zarządzanej przez Ministra Sprawiedliwości stosuje się przepisy § 7 ust. 2 oraz § 8–12 i § 13 ust. 1 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.⁶⁵

Minister Sprawiedliwości co najmniej raz w roku zwołuje naradę z kuratorami okręgowymi w celu omówienia zagadnień związanych ze sprawowaniem nadzoru nad działalnością kuratorów sądowych⁶⁶.

---

⁶¹ § 17 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁶² § 18 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁶³ § 19 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁶⁴ § 20 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁶⁵ § 21 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

⁶⁶ § 22 rozporządzenia z dnia 8 lutego 2023 r.

Podsumowanie

Zmiany dokonane w 2022 r. w zakresie zarządzania kuratorską służbą sądową związane były – jak wskazywali autorzy nowelizacji – z potrzebą ujednoczenia zasad nadzoru nad nią w porównaniu do innych służb objętych nadzorem Ministra Sprawiedliwości (np. Służba Więzienna, personel zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich) oraz dostosowaniem obowiązujących rozwiązań do standardów Rady Europy. Wprowadzone rozwiązania rozbudowały nadzór zewnętrzny nad kuratorską służbą sądową oraz wprowadziły pewne zmiany w zakresie nadzoru wewnętrznego. Nadzór zewnętrzny nad działalnością kuratorów sądowych Minister Sprawiedliwości sprawuje osobiście oraz przez służbę nadzoru wyodrębnioną w urzędzie obsługującym Ministra Sprawiedliwości, którą stanowią w szczególności kuratorzy zawodowi delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości. Rozwiązanie, w którym służba nadzoru jest tworzona w większości z kuratorów zawodowych, z jednej strony pozwala na wykorzystanie ich doświadczenia zawodowego, z drugiej jednak pojawia się pytanie o to, czy służba nadzoru tworzona w większości spośród nadzorowanych faktycznie jest wobec nich zewnętrzna. Ponadto w przypadku stwierdzenia istotnych uchybień w działalności kuratorów sądowych w danym okręgu lub niewykonania zarządzeń Ministra Sprawiedliwości może zarządzić przeprowadzenie lustracji działalności nadzorczej prezesa sądu okręgowego oraz przeprowadzenie lustracji działalności kuratora okręgowego lub zespołu kuratorskiej służby sądowej. Wewnętrzny nadzór administracyjny należy do prezesa sądu okręgowego. W praktyce 2023 r. był pierwszym – i to niepełnym, bo stosowne rozporządzenie zostało wydane w lutym minionego roku – rokiem obowiązywania nowych rozwiązań w zakresie nadzoru nad kuratorską służbą sądową. Wobec czego praktyka w tym względzie jest jeszcze niemożliwa do oceny.

Nowelizacja określiła na poziomie ustawowym kompetencje Ministra Sprawiedliwości do dysponowania stanowiskami kuratorskimi. Uprawnienia Ministra Sprawiedliwości w tym obszarze są obecnie rozległe, to minister bowiem na podstawie określonych w ustawie kryteriów decyduje o przydzieleniu danemu sądowi nowego stanowiska w ramach okręgu.

Zastanawiać się można, czy w tym zakresie uprawnienia te nie powinny należeć do prezesa sądu okręgowego. W przypadku obsadzania wolnych stanowisk przewidziano tryb konkursowy, co należy uznać za zasadne.

Nowelizacja dookreśliła zasady delegowania kuratorów zawodowych, przy czym zależnie od sytuacji może to robić zarówno Minister Sprawiedliwości w przypadku delegacji do Ministerstwa Sprawiedliwości, do innego okręgu sądowego (na wniosek kuratora) oraz uczelni wyższej realizującej aplikację kuratorską, jak również prezes sądu okręgowego w innych przewidzianych w ustawie przypadkach. Przypadki delegacji pozostające w gestii prezesa sądu okręgowego pozwalają na zwiększenie elastyczności w pracy kuratorów w ramach okręgu, racjonalne wykorzystanie istniejących kadr.

Wprowadzono również zmiany w organizacji kuratorskiej służby sądowej dotyczące przede wszystkim trybu powoływania, odwoływania oraz zawieszania kuratora okręgowego, wymogów wobec osoby ubiegającej się o to stanowisko. Pozytywnie należy ocenić ograniczenie do dwóch liczb kadencji na stanowisku kuratora sądowego sprawowanych bezpośrednio po sobie, a także wykluczenie możliwości sprawowania w międzyczasie funkcji istotowo podobnych. Uprzednio obowiązujące rozwiązanie przewidywało formalną podległość kuratora okręgowego, w tym prawo jego powoływania i odwoływania, prezesowi sądu okręgowego, zmieniono więc istotnie reguły powoływania i odwoływania kuratora okręgowego. Ustawodawca utrzymał możliwość powołania zastępcy lub dwóch zastępców kuratora okręgowego. Uczynić to może Minister Sprawiedliwości, mając na uwadze stan osobowy kadry kuratorskiej w okręgu. Jednak nie przyznano kuratorowi okręgowemu możliwości składania wniosku o powołanie swojego zastępcy (zastępców), co oceniam negatywnie. Nowelizacja rozwiązała również kwestię zastępowania kuratora okręgowego, w przypadku którego nie ma powołanego zastępcy.

Zmiany objęły także zespoły kuratorskie w zakresie m.in. powoływania, odwoływania, zawieszania i zastępowania kierownika zespołu kuratorskiego oraz jego obciążenia pracą. Pozytywnie należy ocenić uregulowania związane z zabezpieczeniem obsługi administracyjno-technicznej zespołów kuratorskich w postaci sekretariatów. Utworzenie sekretariatów w zespołach kuratorskiej służby sądowej odciąży kuratorów zawodowych od wykonywania czynności kancelaryjno-biurowych, pozwalając im skupić się na wykonywaniu ustawowych obowiązków. Jednakże jest to obecnie trwający wciąż proces organizacyjny, więc na jego efekty trzeba będzie poczekać kilka lat.